

LIVIU PILAT

**REDEMPTOR NOSTER.
MOLDOVA ȘI RESPUBLICA CHRISTIANA LA 1476–1477**

„Răscumpărătorul nostru, Isus Christos, ținând în ceruri împărăția, pe pontificele roman l-a așezat pe pământ vicar al său peste toată turma cuvântătoare, ca el să fie în fruntea Bisericii Luptătoare, unite Lui printr-o legătură misterioasă, și ca pe aceea și credința catolică să-și dea silința a le apăra de tot răul. De aceea, noi, care, chemați de același Răscumpărător, deținem, deși cu nevreddnicie, oficiul acestui pontificat, pe luptătorii, colaboratorii și înainte-luptătorii noștri, apărători ai Bisericii și ai credinței, îi răsplătim bucuroși cu binefacerile iertărilor și îi premiem, precum se și cuvine, cu darurile harurilor spirituale, ca odată să fie înfrânte atacurile violente ale perfizilor și să le închidă calea de a putea face rău”¹.

Evoluția Bisericii romane, începând cu reforma gregoriană, către teocrația pontificală, a marcat introducerea în discursul ecleziologic a unui concept-instituție ce transforma *Ecclesia Romana* în *Universalis Ecclesia*; este vorba despre conceptul de *Christianitas* sau *Respublica Christiana*. Astfel, între organismele politice ce compun *Respublica Christiana* și Sfântul Scaun se instituie o relație ce poate merge, în funcție de circumstanțe, de la o alianță între parteneri până la o absorbție integrală a deciziilor politice ale regatelor de către Roma. Expresia cea mai elocventă a acestei relații o constituie cruciada, prezența extraordinară, materială, concretă și punitivă a Bisericii în problemele seculare². Asumându-și moștenirea Sfântului Petru, Roma va fi calificată drept cetatea sacerdotală și regală, ea devenind prin prezența harului primului dintre apostoli mama Bisericilor, a popoarelor și a principilor³. Situația va cunoaște importante modificări în secolele al XIV-lea – al XV-lea, pe fondul unei perioade de criză și în fața tendinței tot mai pronunțate a monarhiilor centralizate, sau în curs de centralizare, de a-și impune

---

¹ Aloisie Tăutu, *Spirit „ecumenic” între Papalitate și români pe vremea lui Ștefan cel Mare (1476)*, în *Ștefan cel Mare și Sfânt. Portret în istorie*, Sfânta Mănăstire Putna, 2004, p. 414.

² Șerban Turcuș, *Sfântul Scaun și românii în secolul al XIII-lea*, București, 2001, p. 11–52.

³ Huguette Taviani-Carozzi, *La vision impériale de l'Occident médiéval: un témoignage lombard du Xe siècle*, în *Histoire et société. Mélanges offerts à Georges Duby*, III, Dijon, 1992, p. 184.

controlul asupra Bisericilor locale⁴. Însă, în ciuda realităților politice, discursul eclesiologic nu cunoaște modificări radicale, continuând să aibă un impact important asupra imaginarului politic. În opinia canoniștilor din veacul al XV-lea, Biserica, dominată de concilii și de papă, rămâne ansamblul credincioșilor, corpul mistic al celor botezați, dar și o congregație politică, o instituție care a primit de la Dumnezeu promisiunea eternității⁵.

Fragmentul pe care l-am citat mai sus este cel care dă numele bulei *Redemptor Noster*, emisă de papa Sixtus al IV-lea la 13 ianuarie 1477, prin care era concedată marea iertare a Anului Jubiliar tuturor celor care vor vizita cele două biserici de la Cetatea Albă. El exprimă foarte bine punctul de vedere enunțat anterior, care nu este caracteristic doar retoricii clericale. Practic, ideea de unitate religioasă și politică a dominat sensibilitatea medievală și a jucat rolul unei utopii creatoare⁶, într-o vreme în care această unitate era tot mai mult pusă în discuție de fapte. Din această bulă pontificală, istoriografia noastră a reținut mai ales faptul că Ștefan este calificat drept „adevărat atlet al credinței creștine”, însă mulți dintre cei care au folosit-o au crezut că este vorba despre o simplă scrisoare, dovadă fiind și modul în care această formulă a fost transfigurată în diverse studii. Așa cum s-a observat, existența a două bule papale din doi ani succesivi înfățișează un caz unic în istoria raporturilor Moldovei cu Sfântul Scaun⁷, însă o analiză a celor două documente în contextul, logica și imaginarul politic al epocii în care au fost emise nu a fost încă făcută.

Pentru a înțelege mai bine semnificația bulei *Redemptor Noster* trebuie discutată mai întâi bula *Pastoris aeterni*, emisă la 9 aprilie 1476, prin care papa condece iertarea Anului Jubiliar al Întrupării Domnului tuturor celor care vor vizita biserica mare a Moldovei. La o primă vedere, acest document pare a fi datat greșit. Oricine știe că jubileul este un multiplu de cinci, deci Anul Jubiliar nu putea fi sărbătorit în 1476. Dar, indicarea anului de pontificat ne arată că data documentului este corectă. În această situație, apare întrebarea: ce rost mai avea această bulă dacă Anul Jubiliar deja trecuse ?

Răspunsul vine din lectura atentă a documentului, ce conține și o expunere asupra regulilor după care este sărbătorit Jubileul, precum și din analiza unor aspecte legate de această sărbătoare. Anul Jubiliar a fost introdus în 1300 de Bonifaciu al VIII-lea, urmând să fie sărbătorit o dată la o sută de ani. Ulterior, papa Clement al VI-lea l-a redus la 50 de ani, corespunzând, astfel, anului sabatic din tradiția iudaică. Numărul anilor a fost apoi redus la 30, pentru ca, în 1450, Paul

---

⁴ Pierre Blet, *Histoire de la Représentation diplomatique du Saint Siège des origines à l'aube du XIXe siècle*, Roma, 1982, p. 176.

⁵ Paul Ourliac, *Souveraineté et lois fondamentales dans le droit canonique du XVe siècle*, în idem, *Études d'histoire du droit médiéval*, I, Paris, 1979, p. 556.

⁶ Jeannine Quillet, *Cheile puterii în Evul Mediu*, trad. Maria Pavel, București, 2003, p. 14.

⁷ Ștefan S. Gorovei, 1473, *Ștefan, Moldova și lumea catolică*, în **AIIX**, XXIX, 1992, p. 81 (reluat în *Ștefan cel Mare și Sfânt. Portret în istorie*, Sfânta Mănăstire Putna, 2003, p. 401).

al II-lea să decreteze celebrarea odată la 25 de ani⁸. Prin bula din 26 martie 1472, Sixtus al IV-lea confirmă decretul predecesorului său, iar printr-o a doua bulă, din 29 august 1473, suspenda orice altă indulgență în afara Anului Sfânt⁹. Sărbătoarea Jubileului era foarte așteptată, pentru faptul că ea aducea credincioșilor beneficiile spirituale pe care anterior le aducea doar participarea la cruciadă. Nu întâmplător, în mediile populare, cruciada ajunge să fie numită Jubileu, „timpul indulgenței”, „al iertării”¹⁰. Asocierea între cele două elemente era făcută și de papi, care foloseau veniturile obținute cu acest prilej pentru susținerea cruciadei.

Debutând cu ocazia Crăciunului din 1474, Jubileul nu a corespuns în prima fază cu marile așteptări. În pofida sumelor mari alocate pentru înfrumusețarea Romei, vizitatorii s-au lăsat așteptați. După aprecierea unui cronicar contemporan, războaiele din Europa au reprezentat cauza numărului mic de pelerini sosiți în Cetatea Eternă. Însă numărul acestora a crescut în a doua jumătate a anului, la sărbătoarea Înălțării Fecioarei fiind prezenți 200.000 de pelerini, printre aceștia numărându-se și câteva personalități princiare¹¹. Cu toate acestea, Jubileul din 1475 nu a fost un succes, sărbătoarea fiind umbrată de veștile proaste sosite la Roma. Dacă la începutul anului, solii moldoveni aduceau, împreună cu steagurile turcești, vestea victoriei de la Vaslui, vara a fost sezonul veștilor proaste. Căderea Caffei și știrile referitoare la tratamentele barbare aplicate prizonierilor, răspândite prin intermediul cavalerilor din Rhodos, au creat o emoție puternică. Profitând de acest moment, papa a cerut tuturor principilor creștini să se alieze împotriva necredincioșilor¹², fără a se feri să recurgă la măsuri extreme. Încă din februarie 1475, Sixtus al IV-lea, invocând pericolul reprezentat de turci, obține impunerea unei decime asupra clerului¹³. De asemenea, va încuviința, fapt fără precedent, o a doua ungere pentru regele Franței¹⁴, doar pentru a-l determina pe acesta să lupte împotriva turcilor. În fine, în noiembrie, a izbucnit la Roma o epidemie de ciumă, care a dus la oprirea aflului de pelerini veniți să primească indulgența Jubileului. Pentru a atenua situația, papa a dispus ca pelerinii să poată primi indulgența la Bologna în perioada pascală a anului 1476, dacă vor vizita anumite biserici din acest oraș. De asemenea, papa a mai conferit indulgența plenară și în cazul altor

---

⁸ Aloisie Tăutu, *Spirit „ecumenic”...*, p. 409–410.

⁹ Ludwig Pastor, *Storia dei Papi dale fine del Medio Evo*, II, trad. Clemente Benatti, Trento, 1891, p. 440.

¹⁰ M. Villey, *L'idée de la croisade chez les juristes du Moyen Âge*, în *Storia del Medioevo*, III, Florența, 1955, p. 587; Șerban Turcuș, *Sfântul Scaun...*, p. 205.

¹¹ Ludwig Pastor, *Storia dei Papi...*, II, p. 445.

¹² Paul Ourliac, *Le concordat de 1472. Étude sur les rapports de Louis XI et de Sixte IV*, în idem, *Études d'histoire du droit médiéval*, I, p. 428.

¹³ Ludwig Pastor, *Storia dei Papi...*, II, p. 445.

¹⁴ Paul Ourliac, *Le concordat de 1472*, p. 459.

țări, cu condiția ca elmosina jubiliară să fie folosită pentru apărarea Creștinătății față de turci, așa cum este cazul Ungariei și Spaniei¹⁵.

În aceste condiții, în martie 1476, soseau la Roma solii lui Ștefan cel Mare, veniți să ceară sprijin financiar în vederea luptei cu turcii și numirea unui episcop catolic pentru Moldova. Camera Apostolică a luat în discuție acest ultim aspect la 29 martie, dată la care observăm că la Roma nu se știau prea multe lucruri despre Moldova, deoarece se vorbește despre *ecclesie Moldaviensi in Amonea seu Bulgaria*¹⁶. Într-o scrisoare din 3 aprilie, adresată lui Ștefan, papa îl informează că l-a numit pe Petru episcop al Moldovei, dar că nu-i poate da ajutorul financiar solicitat. Totuși, pentru a oferi o compensație, papa promitea ca pe viitor o sumă aparte să fie destinată domnului Moldovei, dar și un ajutor imediat. „Iar ca să înțelegi că dorim să-ți venim în ajutor, pe orice cale putem, chiar acum concedem indulgențele Jubileului în țara ta tuturor acelor care vor achita jumătate din suma pe care, potrivit cu starea lor, ar fi putut să o cheltuiască venind în cetatea noastră mamă”¹⁷.

Astfel, la 9 aprilie, era emisă bula *Pastoris aeterni*, prin care Jubileul era prelungit cu încă un an, doritorii de indulgențe trebuind să ia drumul Moldovei. Așadar, biserica episcopală din Baia devenea, vreme de un an, începând cu sărbătoarea Sfinților Petru și Pavel din 1476, un important spațiu temporar de pelerinaj al Creștinătății catolice, pelerinii dobândind „aceeași dezlegare generală a Anului Jubiliar și iertarea păcatelor și împăcare cu Cel de Sus care ar fi dobândit-o dacă în Anul Jubiliar trecut ar fi venit la Roma și ar fi vizitat în curs de cincisprezece zile basilicile Sfinților Apostoli, biserica din Lateran și pe cea a Maicii Domnului numită Majoră din numita Cetate”¹⁸. De asemenea, regimul penitențial era mult mai accesibil pentru cei care urmau să viziteze catedrala din Baia, și anume „dacă sunt cetățeni ai orașului Moldovei, în trei zile consecutive sau despărțite, iar dacă sunt din afară, cel puțin o zi”¹⁹. Aceeași situație și pentru elmosina ce urma să fie plătită. „Și vor da pentru Sfânta Cruciadă [...] fiecare după a sa vrednicie și putere [...], și anume: a căror avere ajunge la valoarea de trei sute de florini ungurești, cinci, cei cu o avere de două sute de florini, trei, cei cu o avere de cincizeci de florini, unu, iar acei a căror avere nu ajunge la valoarea de cincizeci, o jumătate de florin, iar cei ce nu vor putea da nici una dintre sumele înșirate, fiecare după puțința averii sale și a glasului conștiinței”²⁰. În plus, episcopul Moldovei era împuternicit să poată concede dezlegarea jubiliară și pentru

¹⁵ Ludwig Pastor, *Storia dei Papi...*, II, p. 447.

¹⁶ *Polonica ex libris „obligationem et solutionem” Camerae Apostolicae ab a. 1373*, ed. Joannes Lisowski, Roma, 1960, p. 206, nr. 530, și p. 215, nr. 571.

¹⁷ *Războieni. Cinci sute de ani de la campania din 1476. Monografie și culegere de texte*, coord. Manole Neagoe, București, 1977, p. 160, nr. 19; Hurmuzaki, *Documente*, II/1, p. 14–15, nr. XVII.

¹⁸ Aloisie Tăutu, *Spirit „ecumenic”...*, p. 412.

¹⁹ *Ibidem*, p. 411.

²⁰ *Ibidem*.

alte biserici din Moldova și să trimită copii ale bulei subscrise de doi notari publici, în așa fel încât numărul celor care vor primi indulgența să fie cât mai mare²¹.

Chiar dacă solii Moldovei, în fața Senatului venețian, au afirmat că „n-au căpătat nimic de la Supremul Pontif în afară de vorbe”²², ceea ce oferise papa depășea în importanță un simplu ajutor financiar, fie și doar din acest punct de vedere. Dacă estimăm o cifră de doar 50.000 de pelerini, în decursul unui an, ar rezulta o sumă medie de 120.000 de florini ungurești. Din nefericire, situația era una presantă, iar Moldova a fost vizitată în vara anului 1476 mai ales de credincioși pentru care singurul pelerinaj obligatoriu era cel de la Mecca. În luna octombrie a aceluiași an, după retragerea sultanului „și după ce ieși voievodul neînfricat cu călărimea sa prin toată Moldova”, Senatul venețian dădea instrucțiuni solului Emanuele Gerardo să-l vestească pe Ștefan că papa și regele Ungariei au stabilit „ca o parte convenită de bani să se dea din acea colectă sus-scrisului voievod”²³. În ianuarie 1477, același sol era însărcinat să-i comunice domnului următorul mesaj: „Însă prea ilustrului Ștefan osebit arată-i că noi purtăm de mult grija foloaselor, cinstei și tuturor treburilor sale. Și am ostenit pe lângă Supremul Pontif și am dobândit ca în acele părți, după dorința sa, să se proclame cruciada și să fie concedat Jubileul; asupra căror lucruri deja se poruncise bula papală, care va fi cerută de solul nostru care se află la Curie și trimisă de îndată”²⁴.

Informațiile transmise solului venețian erau precise, pentru că, la 13 ianuarie, Sixtus al IV-lea face publică bula *Redemptor Noster*. Deși perioada de acordare a indulgențelor, prevăzută în bula anterioară, nu expirase încă, papa dispune acordarea iertării jubiliare pentru cei care vor vizita, de sărbătoarea Rusaliilor și în cele două zile imediat următoare, cele două biserici de la Cetatea Albă²⁵. De data aceasta, atribuțiile episcopului au fost suplimentate; el este împuternicit „să le poată da dezlegarea cuvenită și de a le impune canon folositor, chiar dacă ar fi vorba de păcate pentru a căror iertare ar fi necesar a recurge la Scaunul Apostolic, precum și a le schimba eventualele voturi făcute, oricare ar fi, afară de acela al vizitării Locurilor Sfinte și al Sfântului Iacob de Compostela și al călugăririi”²⁶. Chiar și publicarea bulei a fost privită cu mai multă atenție: „hotărând noi cu aceeași autoritate, ca episcopii locului și preoții bisericilor parohiale și toți frații ordinelor mendicante, atât cei de pe teritoriile stăpânite de același Ștefan, cât și ceilalți de pretutindeni, publicarea, notificarea și insinuarea în cuvântările lor la serviciile divine ce ar fi să le slujească, a prezentei scrisori, să o

---

²¹ *Ibidem*, p. 412–413.

²² *Războieni*, p. 162, nr. 20.

²³ *Ibidem*, p. 200–201, nr. 38.

²⁴ *Ibidem*, p. 215, nr. 44. Am modificat traducerea, după textul latin, fără a modifica radical conținutul celei oferite de editor.

²⁵ Aloisie Tăutu, *Spirit „ecumenic”...*, p. 415.

²⁶ *Ibidem*, p. 416.

facă gratuit și fără nici o taxă, ori de câte ori li s-ar cere, sub pedeapsa excomunicării imediate pentru cei ce ar face altfel”²⁷.

Însă, cel mai important element îl constituie proclamarea cruciadei și modul în care papa îmbină Jubileul cu cruciada. „Pentru ca, deci, Ștefan însuși să dispună de soldați și pentru ca să se poată opune turbării și nebuniei turcilor și, în sfârșit, să-i poată birui, și pentru ca creștinii înșiși să alerge și să dea o mână de ajutor în acest scop”, papa se adresează „tuturor creștinilor”, atât celor care „vor dăruii din bunurile date lor de Dumnezeu, după a lor conștiință [...] pentru ajutorarea credinței creștine și pentru combaterea cruzilor ei dușmani”, dar mai ales celor care, „împreună cu Ștefan, vor participa în persoană la biruirea aceluiași neam al turcilor sau vor trimite vreo altă persoană ca să lupte pentru zdrobirea puterii acelorași turci”²⁸. Ambele documente se încadrează tipologic în ceea ce teologii numesc *bullă cruciata* – definită ca o diplomă pontificală îndreptată împotriva necredincioșilor, prin care se acordă numeroase beneficii, cu caracter militar, material sau spiritual²⁹ –, însă, prin invocarea explicită a acțiunii militare, *Redemptor Noster* reprezintă proclamarea unei cruciade în care rolul principal este rezervat domnului Moldovei, iar țara sa este prezentată ca parte integrantă în *Respublica Christiana*. Ne-am obișnuit să numim orice încăierare cu turcii o cruciadă, aceasta și datorită puternicei uzuri semantice a termenului, însă nu oricine putea iniția, în Evul Mediu, o cruciadă. La întrebarea „*A quo crux debeat praedicari ?*”, răspunsul canoniștilor medievali este unanim: doar papei îi aparține dreptul de a iniția o cruciadă, prin a sa *auctoritas*. Spre deosebire de un simplu episcop, numai papa poate proclama cruciada, pentru că este singurul care poate acorda indulgențe³⁰.

Precizarea este importantă, pentru că un clișeu istoriografic devenit tradițional acreditează ideea că Ștefan cel Mare a avut propria cruciadă, însă nu a primit sprijin din partea Creștinătății occidentale. Relațiile sale cu aceasta se bazează pe pragmatism politic, iar pentru domnul Moldovei, principe ortodox și apărător al Ortodoxiei, bulele papale nu aveau nici un fel de semnificație, nefiind familiarizat cu realitățile și vocabularul politic occidental. Însă, există mai multe aspecte care arată că domnul Moldovei cunoștea semnificația *Christianitas* și a cruciadei, fiind familiarizat și cu vocabularul politic occidental. Ultima monografie dedicată lui Ștefan cel Mare a pus în valoare activitatea solilor Moldovei la Roma, care a dus la emiterea a nu mai puțin de patru documente într-un interval de două săptămâni, culminând cu bula *Pastoris aeterni*³¹. Nu întâmplător, unul dintre soli

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, p. 415.

²⁹ *Dictionnaire de Droit Canonique*, I, Paris, 1935, col. 773, sub vocea **croisade (bulle de la)**.

³⁰ M. Villey, *L'idée de la croisade...*, p. 579.

³¹ Ștefan S. Gorovei, Maria Magdalena Székely, *Princeps omni laude maior. O istorie a lui Ștefan cel Mare*, Sfânta Mănăstire Putna, 2005, p. 144–145.

era Petru, in *Decretis Baccalarium*³², așadar un specialist în drept canonic. De altfel, în textul primei bule se afirmă că binefacerile Jubileului au fost acordate „luând în considerare și smerita cerere a sus-numitului Ștefan”³³, iar proclamarea cruciadei era una dintre dorințele sale³⁴. Elemente care țin de ideologia cruciadei apar și în cronică oficială a lui Ștefan cel Mare. Povestind lupta de la Pârâul Alb, letopiseșul consemnează: „Și a fost atunci mare întristare în Țara Moldovei și în toate țările și domniile din jur și la creștinii drept credincioși, când au auzit că au căzut vitejii cei buni și bravi și boierii mari și oștenii cei buni și tineri și oastea cea bună și vitează și aleasă și cu husarii cei viteji sub mâinile limbilor necredincioase și păgâne și sub numele muntenilor păgâni, ca unii ce au fost părtași cu păgânii și au fost de partea lor împotriva Creștinătății”³⁵. Potrivit unei norme canonice legate de cruciadă, creștinul „aliat al adversarilor Crucii” era echivalat adversarilor propriu-ziși, el pierzându-și și dreptul asupra averii, fapt care nu era valabil în cazul necreștinilor³⁶. Așadar, formula „muntenii-păgâni” nu este o inovație a cronicarului, ci expresia unui anumit imaginar politic. În aceeași perioadă, papa vorbește despre orașul Brașov *ac in confinibus Christianitatis et in metis infidelium terre Valachiae situatum est*³⁷.

În fine, un alt aspect este legat de poziția pe care Moldova și-o asumă în cadrul acelei *Christianitas*. În condițiile în care regatul Ungariei era recunoscut oficial drept „zid al Creștinătății”, concept la care se ralia și Polonia și căruia îi era alipită ideea de cruciadă³⁸, cel numit *capitaneo generale del re d'Ungheria el Valacho chiamato Stefano Vaivoda* își numea țara, în 1475, „poartă a Creștinătății”³⁹. În 1477, în expunerea lui Ioan Țamblac, formula este diferită, însă exprimă aceeași idee: *seraio del Hungaria et Pollana*, sau, mai jos, *muro del Hungaria et Pollana*⁴⁰, deci o nouă raportare la metafora cetății. Deși drumul turcilor spre Europa nu trecea prin Moldova, grație politicii duse de Ștefan, Moldovei îi este recunoscut statutul de „poartă a Creștinătății” și spațiu de cruciadă, plecând de la premisa că, prin forțarea „porții”, „zidurile” Creștinătății ar fi mult mai ușor de cucerit, fapt afirmat și de papă în bula *Redemptor Noster*: „dacă s-ar întâmpla ca stăpânirile lui Ștefan să cadă în mâinile turcilor, acestora li s-ar deschide cale ușoară nu numai spre regatul Ungariei, dar și spre alte regate și

³² *Războieni*, p. 157, nr. 17.

³³ Aloisie Tăutu, *Spirit „ecumenic”...*, p. 411.

³⁴ *Războieni*, p. 215, nr. 44.

³⁵ *Cronicile slavo-române*, p. 18.

³⁶ Șerban Turcuș, *Sfântul Scaun...*, p. 196.

³⁷ Hurmuzaki, *Documente*, II/2, p. 229, nr. CCVIII.

³⁸ Sandor Csernus, *Ungaria, meterez al Creștinătății: nașterea și înflorirea ideii unei misiuni colective*, în *Mituri și simboluri politice în Europa Centrală*, ed. C. Delsol, M. Maslovski, J. Nowicki, trad. Liviu Papuc, Chișinău, 2003, p. 108–114.

³⁹ *Războieni*, p. 129, nr. 5.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 229–230, nr. 50.

stăpâniri ale creștinilor”⁴¹. Așadar, nu este vorba de o figură de stil inventată de domnul Moldovei, și nici de raportarea strictă la spațiul geografic, ci de o misiune pe care domnul Moldovei și-o asumase și în care fusese investit de Suveranul Pontif. Atunci când Ștefan le amintește polonilor că le-a fost „scut și apărare din orice parte păgânească”⁴², el nu emite o simplă pretenție, ci invocă un statut juridic, reiterat prin tratatul de la Hârlău⁴³ și exprimat foarte bine prin cuvintele regelui Vladislav al Ungariei: „în mâinile acestui voievod se află toată temelia și puterea păcii și a liniștii între aceste ilustre regate”⁴⁴. „Poartă a Creștinătății” și „zăvor al Ungariei și Poloniei”, Moldova reprezenta avanpostul cel mai înaintat al aceleiași *Christianitas* spre răsărit.

---

⁴¹ Aloisie Tăutu, *Spirit „ecumenic”...*, p. 415.

⁴² Cf. Maria Magdalena Székely, „*Dixit Waywoda*”, în **AHX**, XXIX, 1992, p. 45 (reluat în *Ștefan cel Mare și Sfânt. Portret în istorie*, p. 106).

⁴³ Ștefan S. Gorovei, Maria Magdalena Székely, *Princeps omni laude maior*, p. 350–353.

⁴⁴ Șerban Papacostea, *De la Colomeea la Codrul Cosminului (Poziția internațională a Moldovei la sfârșitul secolului al XV-lea)*, în *Ștefan cel Mare și Sfânt. Portret în istorie*, p. 487.